

SLOVENSKI JEZIK S GLEDIŠTA HRVATSKIH STUDENATA DRUGIH SLAVENSKIH JEZIKA

Marina Jajić Novogradec

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb

mjnovo@ffzg.unizg.hr

DOI:10.4312/Obdobja.43.131-138

Prispevek obravnava odnos hrvaških študentov drugih slovanskih jezikov do slovenskega jezika, pa tudi razumevanje jezika, stik s slovensko govorečimi ter željo ali potrebo po učenju jezika. Na podlagi zastavljenih raziskovalnih vprašanj in navedenih predpostavk so rezultati pokazali, da hrvaški študenti nimajo niti pozitivnega niti negativnega odnosa do slovenskega jezika ter ne vidijo v celoti pomena in uporabnosti jezika za hrvaško govoreče. Vendar je njihovo razumevanje jezika na zavirljivi ravni, k čemur prispeva sorodnost med slovanskimi jeziki.

hrvaški jezik, hrvaški študenti, slovanski jeziki kot drugi jeziki, slovenski jezik, odnos do jezika

This article discusses the attitudes of Croatian students of other Slavic languages toward Slovenian, as well as their language understanding, contact with Slovenian speakers, and desire or need to learn the language. Based on the research questions and stated assumptions, the results show that Croatian students have neither a positive nor negative attitude toward Slovenian, and they do not fully see the importance and usefulness of the language for Croatian speakers. However, their understanding of the language is at an enviable level, which is contributed to by similarities between the Slavic languages.

Croatian, Croatian students, Slavic as second languages, Slovenian, language attitudes

1 Uvod

Jezična politika većine europskih zemalja obuhvaća učenje najmanje jednoga stranog jezika kao obaveznoga predmeta u primarnom obrazovanju, a zatim dva ili više njih kao izbornih predmeta u drugim oblicima obrazovanja. Takvu jezičnu politiku već dvadeset godina provodi i Republika Hrvatska, u kojoj obavezno učenje jednoga stranog jezika započinje u prvom razredu osnovne škole, a u četvrtom razredu osnovne škole učenici mogu odabrati i učenje drugoga stranog jezika. U srednjoškolskom obrazovanju učenje stranih jezika nastavlja se, ali i nadopunjuje novim jezicima koje učenici nisu imali prilike učiti u primarnom obrazovanju (Jajić Novogradec 2024: 17–18). U okviru hrvatske obrazovne jezične politike izdvajaju se tri modela obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Najpoznatiji je Model C, koji je i najzastupljeniji u hrvatskim školama, te se nastava određenoga manjinskog jezika i kulture kao fakultativnoga predmeta prema *Popisu škola s nastavom na jeziku*

i pismu nacionalnih manjina (školska godina 2021./2022.) po Modelu C izvodi u 190 škola u sklopu redovitoga programa, a spomenuti model mogu pohađati i učenici nepripadnici nacionalne manjine. Tako se Slovenski jezik i kultura uči u 10 hrvatskih škola (s jednom školom više u usporedbi s *Popisom škola s nastavom na jeziku i pismu nacionalnih manjina po Modelu C* iz šk. god. 2018./2019.) (Jajić Novogradec 2020).

Premda slovenski jezik u Republici Hrvatskoj (RH) ima status manjinskoga neteritorijalnog jezika, nije zanemariva činjenica da je to jezik koji, osim što je geografski blizak RH, sa zemljom dijeli povijesne, društvene, ekonomske, kulturne i političke vrijednosti. Slovenski se jezik također može upisati i učiti (studirati) kao dvopredmetna studijska grupa na Odsjeku za južnoslavenske jezike i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te kao izborni kolegij na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci u okviru Lektorata slovenskoga jezika.

U radu ćemo se najprije usredotočiti na hrvatsko-slovensku jezičnu srodnost i na stavove prema drugim/stranim jezicima u formalnoj nastavi, a potom će se prikazati istraživanje o slovenskom jeziku s gledišta hrvatskih studenata drugih slavenskih jezika, koje neće samo uključiti stavove prema slovenskom jeziku nego i razumijevanje jezika, želju ili potrebu za učenjem jezika i važnost jezika za hrvatske govornike.

2 Hrvatsko-slovenska jezična srodnost

S obzirom na zajedničku prošlost hrvatskog i slovenskog jezika koja datira još iz 18. st., kada je, prema navodima autorica Zavašnik, Šestić (2013: 210), »kajkavski u Prekmurju bio nadomjesni jezik te je ostavio traga i u formiranju istočnoštajerskog krajem 18. stoljeća«, možemo govoriti o uskoj povezanosti dvaju jezika s dijakronijskog stajališta. Dotaknemo li se hrvatskoga kajkavskog narječja, Lončarić (2005: 10) navodi kako se pitanje njegova mjesta u zapadnom južnoslavenskom kontinuitetu – tj. pripada li hrvatskom, odnosno srednjojužnoslavenskom ili slovenskom jeziku – nametnulo slavistici još pri njezinom formiranju kao znanosti. Stoga, s lingvističkog stajališta neosporna je činjenica da hrvatsko kajkavsko narječje dijeli zajedničke korijene i sa slovenskim jezikom, u čije osobitosti trenutno nećemo ulaziti jer se u radu ne bavimo utvrđivanjem sličnosti (i razlika) između dvaju jezičnih sustava s lingvističkog stajališta, već s metodičkog aspekta cilj nam je prikazati afektivnu domenu u ovladavanju jezikom.

S druge strane, sa sinkronijskog stajališta, povezanost između dvaju jezika te razumijevanje i upotreba jednog i drugog najprije u primanju, a onda i proizvodnji očituje se u svakodnevnoj komunikaciji među izvornim govornicima obaju jezika koji žive neposredno uz hrvatsko-slovensku granicu. Međutim, hrvatski govornici koji rabe jedan od kajkavskih govora, a ne žive blizu hrvatsko-slovenske granice mogu većim dijelom razumjeti slovenski jer se nepoznati srodni jezik za neke hrvatske govornike može razumjeti i »na temelju materinskoga ili nekoga drugoga srodnoga jezika koji je tko učio, dakle na temelju prirodne razumljivosti« (Jelaska 2020: 58).

3 Stavovi prema učenju drugoga/stranoga jezika

Proučavanja stavova prema drugome ili stranome jeziku i kulturi toga jezika u procesu ovladavanja inim jezikom (OVIJ)¹ započinju još sedamdesetih godina 20. stoljeća (Brown 2014: 191). U području OVIJ-a vrlo je dobro poznat *Socioedukacijski model usvajanja drugoga jezika*, koji su 1993. godine osmislili socijalni psiholozi Robert Gardner i Peter D. MacIntyre (Mihaljević Djigunović 1998: 12). Riječ je o empirijski utemeljenom modelu koji je proizašao iz empirijskih istraživanja, kako navodi Karlak (2023), a »polazi od pretpostavke da se proces ovladavanja jezikom može objasniti dinamičnom međusobnom interakcijom ulaznih čimbenika (bioloških, iskustvenih), individualnih razlika, konteksta učenja te odgojno-obrazovnih ishoda (jezičnih i nejezičnih), pri čemu svi elementi djeluju unutar određene društveno-kulturne sredine« (Karlak 2023: 148). U spomenutom modelu stavovi čine temelj za održavanje motivacije. Mihaljević Djigunović (1998: 21) definira stav kao stečeni i relativno trajni odnos prema ljudima i predmetima s kojima čovjek dolazi u dodir. U nastavku rada prikazuju se stavovi višejezičnih studenata prema slovenskom jeziku, ali i razumijevanje jezika na temelju *domaće srodnosti* (Jelaska 2020: 57).

4 Istraživanje slovenskog jezika s gledišta hrvatskih studenata drugih slavenskih jezika

4.1 Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Cilj istraživanja bio je ispitati stavove hrvatskih studenata drugih slavenskih jezika (češkog, slovačkog, ruskog) prema slovenskom jeziku, koji studenti nisu učili tijekom svoga formalnog obrazovanja, ali su bili u doticaju s jezikom te provjeriti njihovo znanje jezika u primanju (djelomično i u proizvodnji) i facilitacijski učinak drugih slavenskih jezika (i hrvatskoga kajkavskog narječja) na slovenski jezik. Također se htjelo ispitati imaju li hrvatski studenti želju (ili potrebu) za učenjem slovenskog jezika i smatraju li slovenski jezik važnim za hrvatske govornike.

Postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

- 1) Hoće li studenti imati više pozitivni ili negativni stav prema slovenskom jeziku?
- 2) Hoće li studenti pokazati osnovno znanje slovenskog jezika i hoće li biti razlike u znanju pojedinih riječi u slovenskom jeziku između onih ispitanika s različitim hrvatskim narječjima, npr. štokavsko vs. kajkavsko, te hoće li drugi slavenski jezici kod hrvatskih govornika pokazati facilitacijski učinak na slovenski jezik?
- 3) Hoće li studenti iskazati želju, odnosno potrebu za učenjem jezika i vide li slovenski jezik, tj. znanje slovenskog jezika važnim za hrvatske govornike?

U skladu s istraživačkim pitanjima oblikovane su sljedeće hipoteze:

H1: Hrvatski studenti kao iskusni korisnici većeg broja jezika imat će više pozitivni stav prema slovenskom jeziku.

H2: Hrvatski studenti pokazat će osnovno znanje slovenskog jezika u primanju (djelomično i u proizvodnji) te će ono biti očitije kod govornika hrvatskoga kajkavskog

1 O razgraničenju pojmova kao što su drugi, strani, ini jezik te učenje, usvajanje, ovladavanje jezikom vidi Jajić Novogradec 2024: 12–16.

narječja, a manje kod govornika štokavskog narječja, no drugi slavenski jezici kojima ispitanici vladaju pokazat će isto facilitacijski učinak na znanje slovenskoga.

H3: Ispitanici će vidjeti važnost znanja slovenskog jezika za hrvatske govornike zbog jezika bliže okoline te različitih društvenih i ekonomskih veza sa Slovenijom, no neće iskazati želju (ili potrebu) za učenjem slovenskog jezika.

4.2 Metodologija istraživanja

4.2.1 Ispitanici

Ispitanike su činili studenti češkog (N = 5), ruskog (N = 5) i slovačkog jezika (N = 2), sveukupno dvanaest ispitanika (N = 12) s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu kojima je materinski jezik hrvatski. Jedan je od razloga malog broja ispitanika taj što je ispunjavanje upitnika među nekolicinom studenata provedeno na daljinu putem Googleova obrasca, tako da se ispunjavanju nije odazvalo mnogo studenata, a nekolicina studenata ispunjavala je anketni upitnik uživo na jednom redovnom satu u sklopu nastave (studenti na diplomskom studiju nastavničkog smjera). Razlog slabom odazivu ispitanika na ispunjavanje upitnika na daljinu također može biti zbog duljine trajanja upitnika, jer su u jednom dijelu upitnika ispitanici morali iskazati i svoje znanje slovenskog jezika u primanju (i djelomično u proizvodnji), što je nekim studentima moglo oduzeti više vremena nego da samo navode kratke odgovore. Isto tako, u ispitivanju su sudjelovali studenti s viših godina studija (četvrte godine prijediplomskog – rusisti i diplomskog – bohemisti i slovakisti te pete godine diplomskog studija – bohemisti, rusisti i slovakisti), čiji je broj inače manji na diplomskom studiju za razliku od prijediplomskog studija. Za rješavanje određenih zadataka u upitniku bilo je također poželjno da su ispitanici višejezični korisnici i oni koji su na višoj razini znanja nekog slavenskog kao drugog jezika.

4.2.2 Anketni upitnik

Uz poštovanje etičkog kodeksa ispitanika, anketni upitnik² sastojao se od četiri dijela. Prvi dio upitnika činili su opći podaci ispitanika (studijska grupa, godina studija, materinski jezik i hrvatsko narječje – kajkavsko, štokavsko ili čakavsko). Drugi dio upitnika činila je jezična biografija ispitanika (redoslijed učenja stranog jezika, godine učenja jezika, samoprocjena jezičnog znanja za svaki jezik ocjenama od 1 do 5, smatraju li se višejezičnom osobom i što smatraju pod pojmom višejezičnost i višejezična osoba). Treći dio upitnika sastojao se od pitanja koja su zahtijevala od ispitanika da navedu jesu li ikada učili slovenski jezik te ako jesu, gdje su ga učili i koliko godina, a ako nisu, bi li htjeli učiti jezik i da obrazlože svoj odgovor bilo da je pozitivan ili negativan. Jednako tako, ispitanici su trebali odgovoriti na pitanje smatraju li slovenski jezik važnim za hrvatske govornike i zašto, jesu li ikada bili u prilici komunicirati sa slovenskim govornikom/govornicima i navesti postotak razumijevanja slovenskog izvornog govornika (od 5 do 20 %, od 20 do 50 % i od 50 do 100 %) ako je njihov odgovor bio potvrđan. Taj dio upitnika obuhvatio je i tri

2 Za dostupnost cijelog anketnog upitnika može se obratiti autorici na e-mail: mjnovo@ffzg.hr.

zadatka kako bi se provjerilo znanje slovenskog jezika. Tako su ispitanici u jednom zadatku trebali navesti najmanje 5 do 10 slovenskih riječi i pojmova koje su čuli i znali njihovo značenje, no nisu ih trebali prevoditi na hrvatski. U drugom zadatku ispitanici su pokušali prevesti 10 riječi (uključujući jednu sintagmu) sa slovenskog na hrvatski i u zagradi napisati kraticom koji jezik ili narječje im je pomoglo u prijevodu (npr. NJEM za njemački, ČEŠ za češki, HRV za hrvatski (neovisno o narječju), RUS za ruski, KAJ za kajkavsko, ŠTO za štokavsko itd.). Treći zadatak bio je oblikovan tako da su ispitanici čitali tri kratka odlomka tekstova preuzetih s interneta na slovenskom jeziku³ i zaokruživali u svakom tekstu one riječi koje su razumjeli, osim onih koje su identične u hrvatskom jeziku (npr. *iskreno žensko prijateljstvo, prijatelj*), a zatim ih zapisivali ispod teksta i prevodili na hrvatski. Nakon toga ispitanici su označavali je li im znanje nekog od slavenskih kao drugih jezika pomoglo u razumijevanju prethodnih tekstova i kojeg/kojih te je li im znanje nekoga hrvatskog narječja kojim se služe pomoglo u razumijevanju tekstova i kojeg. Posljednji dio upitnika sastojao se od 13 tvrdnji koje su ispitivale afektivnu domenu, točnije stavove prema jeziku, a za koje su ispitanici označavali koliko se slažu s pojedinom tvrdnjom na Likertovoj ljestvici od 1 do 5, tako da je ocjena 1 označavala vrijednost *u potpunosti se ne slažem*, a ocjena 5 *u potpunosti se slažem*. Tvrdnje su se odnosile na kategorije kao što su ljubav prema jeziku, važnost i korisnost jezika, razumijevanje jezika, a oblikovane su djelomično prema upitniku za ispitivanje stavova i motivacije autorice Mihaljević Djigunović (1998).

5 Rezultati

Od ukupno 12 ispitanika njih 11 nije ni formalno niti neformalno učilo slovenski jezik, a jedan je ispitanik naveo da jezik uči neformalno, no njegovi podaci također su uzeti u obzir u obradi podataka (v. poglavlje 4.3). Što se tiče učenja jezika u budućnosti, tj. želje za učenjem, pola ispitanika ($N = 6$) navelo je da bi htjeli učiti (misli se na formalno učenje) slovenski jezik, a druga polovica ne bi ($N = 6$). Oni ispitanici koji su potvrdno odgovorili na pitanje o želji za učenjem jezika potkrijepili su svoje odgovore tvrdnjama koje smo razvrstali prema sljedećim kategorijama: intrinzični interes za jezike općenito, život i putovanje, susjedne zemlje. Ispitanici koji su pak negativno odgovorili na pitanje objasnili su svoje odgovore prema sljedećim kategorijama: nepotrebnost i nezainteresiranost za jezik, beskorisnost, složenost i neprivlačnost jezika. Na pitanje o važnosti jezika za hrvatske govornike 7 ispitanika (58,3 %) odgovorilo je potvrdno, tj. da vidi važnost slovenskog jezika zbog bliskosti obaju jezika (sličnosti), turizma, poslovnih i akademskih suradnji, geografske blizine, zajedničke povijesti, a 5 ispitanika (41,7 %) ne vidi važnost slovenskog jezika za hrvatske govornike zbog toga što samo jedan dio hrvatskog stanovništva ima potrebu znati ga (npr. oni koji rade u Sloveniji) i zato što je u Hrvatskoj standard štokavsko narječje.

3 Tekstovi su preuzeti iz sljedećih izvora na internetu: <https://www.delo.si/nedelo/slaba-vest-naj-gre-v-klet-in-tam-tudi-ostane/>; <https://okusno.je/kuhinje-sveta/kako-pravilno-specemo-celega-piscanca.html>; <https://odprtakuhinja.delo.si/brbotanje/slovenec-ki-ga-je-obiskal-gordon-ramsay>.

Što se tiče komunikacije s izvornim govornicima, 10 ispitanika (83,3 %) imalo je priliku komunicirati sa slovenskim izvornim govornikom/govornicima te je 7 ispitanika u postocima procijenilo razumijevanje jezika u komunikaciji od 20 do 50 %, 2 ispitanika moglo je razumjeti slovenski od 50 do 100 %, a samo 1 ispitanik od 5 do 20 %. Također, petero se ispitanika (N = 5) koristilo nekim slovenskim riječima u komunikaciji.

U dijelu upitnika gdje se provjeravalo znanje slovenskog jezika na osnovnoj razini ispitanici su iskazali zadovoljavajuće poznavanje jezika. U prvom zadatku navodili su riječi kojih su se mogli prisjetiti, tako da je 10 ispitanika navelo u prosjeku 5 riječi na slovenskom (npr. *dežela, klobuk, smetana, zdravnik, rumena, ampak, reševalci, hiša* itd.). U drugom zadatku provjeravalo se razumijevanje jezika putem prijevoda jedne sintagme i određenih riječi (ukupno 10) te su svi ispitanici pokazali visoko razumijevanje slovenskog u sljedećim primjerima: *modra barva, včeraj, plavati, sladkor, družba, klobuk, delavnica*. U tom zadatku ispitanici su trebali i navesti u zagradi pokraj prijevoda koji jezik ili hrvatsko narječje im je pomoglo u prijevodu. Prema navodima ispitanika najviše utjecajan pokazao se hrvatski jezik, zatim češki, ruski, slovački i hrvatsko kajkavsko narječje.

Treći zadatak bio je izazovniji za ispitanike jer su trebali pročitati tri kratka odlomka tekstova preuzetih s interneta, zaokružiti riječi kojima znaju značenje i prevesti ih na hrvatski. Razumijevanje riječi iz svih triju tekstova na slovenskom jeziku pokazalo je da su hrvatski studenti velikim dijelom iskusni višejezični korisnici i prema tome mogu iskoristiti sva svoja jezična znanja u razumijevanju novog jezika koji nisu formalno učili, no srodan je po značajkama i s ostalim jezicima u njihovom jezičnom repertoaru. Tekstovi su sadržavali prave sličnice koje se nisu ubrajale u razumijevanje riječi kod ispitanika (npr. *iskreno žensko prijateljstvo, zavist, po želji*). Rezultati su pokazali da su ispitanici u prosjeku razumjeli i mogli točno prevesti 10 riječi iz svakoga teksta čiji je opseg činio oko 30 riječi. U razumijevanju slovenskog jezika u spomenutim zadacima svi ispitanici naveli su da im je pomogao neki od slavenskih jezika, stoga su facilitacijski učinak pokazali redom sljedeći jezici prema broju ispitanika: hrvatski (1), hrvatski i ruski (2), hrvatski i češki (1), hrvatski i slovački (1), ruski (2), češki (3), slovački (1). Što se tiče hrvatskog narječja, odgovori su podijeljeni, tako da je osam ispitanika potvrdilo da im je pomoglo njihovo narječje, a četvero da nije. Ono narječje koje je pokazalo facilitacijski učinak za četvero ispitanika bilo je hrvatsko kajkavsko narječje (pretpostavljamo da je riječ o onim ispitanicima koji su u drugom dijelu upitnika označili da pripadaju tom narječju). Rezultati razumijevanja jezika koji su dijelom opravdani s obzirom na srodnost među slavenskim jezicima mogu objasniti i navode pola ispitanika zašto ne bi htjeli formalno učiti jezik, pri čemu se tada jasno očituje dihotomija: *više razumijevanje srodnog jezika – manja potreba za (formalnim) učenjem u kasnijim fazama obrazovanja*.

U ispitivanju stavova koje smo rasporedili prema tvrdnjama u tri glavne kategorije: ljubav prema slovenskom jeziku, važnost i korisnost jezika te razumijevanje jezika rezultati su pokazali srednje ocjene za svih 13 tvrdnji. Prema tome, rezultati za tvrdnje

u kategoriji koja se odnosila na ljubav prema slovenskom jeziku (uključujući i stav prema izvornim govornicima te kulturi) pokazala je srednju vrijednost od 3,14, tj. ispitanici su pokazali niti negativni niti pozitivni stav prema jeziku, kulturi i izvornim govornicima. Za kategoriju koja je uključila važnost i korisnost jezika izračunata je srednja vrijednost od 2,52, prema kojoj hrvatski studenti ne vide osobitu važnost i korisnost jezika, što su potvrdili i u odgovorima na otvoreno pitanje o važnosti jezika za hrvatske govornike u trećem dijelu upitnika. Rezultati treće kategorije, koja se odnosila na razumijevanje jezika, pokazali su srednju vrijednost od 2,61.

6 Rasprava i zaključak

Na temelju dobivenih rezultata možemo zaključiti da hrvatski studenti nisu pokazali u potpunosti pozitivni, ali ni negativni stav prema slovenskom jeziku. Točnije, njihovi stavovi ocijenjeni su srednjom ocjenom, i to u odgovorima na otvorena pitanja i u iskazanim tvrdnjama u posljednjem dijelu upitnika. Prema tome, prva hipoteza (H1) da će studenti kao iskusni korisnici većeg broja jezika imati pozitivniji stav prema jeziku nije potvrđena. S druge strane, znanje slovenskog jezika, posebno u primanju (u razumijevanju pojedinih dekontekstualiziranih riječi i onih na temelju konteksta) pokazalo se dobrim, čemu nije sasvim pridonijela upotreba hrvatskog kajkavskog narječja kod nekih studenata kako se na početku smatralo. Imajući u vidu da su samo četiri studenta (N = 4) izjavila da su govornici hrvatskoga kajkavskog narječja, facilitacijski učinak bio je izražen i kod drugih studenata koji nisu govornici tog narječja, već štokavskog, a pritom su i drugi slavenski jezici (češki, ruski, slovački) iskazali pozitivni utjecaj na razumijevanje slovenskog. Navedeni podatak dovodi do zaključka da je druga hipoteza (H2) djelomično potvrđena jer znanje slovenskog jezika nije bilo očitije samo kod govornika hrvatskoga kajkavskog narječja nego i kod govornika štokavskog narječja, a ostali slavenski jezici također su doprinijeli tomu. Ovdje možemo reći da je razumijevanje jezika kod ispitanika potaknuto *stupnjevitom srodnosti* zbog činjenice da su, kako tvrdi Jelaska (2020: 58), hrvatskomu prirodno srodni svi indoeuropski jezici, još više slavenski, pa južnoslavenski, a onda najviše zapadni južnoslavenski jezici, koji su mu k tomu susjedni, te zbog duljega života u zajedničkoj državi i stečeno srodni jezici. Nadalje, mišljenja studenata o važnosti znanja slovenskog jezika za hrvatske govornike različita su, no ipak je više studenata navelo da vide važnost jezika zbog jezika bliže okoline i različitih veza sa Slovenijom, čime se potvrdila u tom dijelu naša pretpostavka. Naime, želju (ili potrebu) za učenjem slovenskog jezika nije iskazalo pola ispitanika, a druga polovica jest, tako da je naša pretpostavka vezana uz taj dio jednako tako djelomično potvrđena.

Valja istaknuti da se dobiveni rezultati ne mogu generalizirati i na ostale govornike hrvatskog jezika ili hrvatske studente u istom ili sličnom kontekstu, ponajprije zbog malog broja ispitanika, ali vidljivo i zbog njihovih različitih individualnih razlika. Buduća ispitivanja sličnoga konteksta trebala bi obuhvatiti širi spektar ispitanika, od onih u različitim oblicima obrazovanja do onih koji osim hrvatskog kao prvog jezika ne ovladavaju i drugim slavenskim jezicima.

Literatura

- BROWN, H. Douglas, 2014: *Principles of language learning and teaching. A course in second language acquisition*. New York: Pearson Education, Inc.
- JAJIĆ NOVOGRADEC, Marina, 2020: Slovenski kao manjinski jezik u hrvatskom obrazovnom sustavu. Jerca Vogel (ur.): *Slovenščina – diskurzi, zvrsti in jeziki med identiteto in funkcijo. Obdobja 39*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 253–260. https://centerslo.si/wp-content/uploads/2020/11/Obdobja-39_JajicNovogradec.pdf.
- JAJIĆ NOVOGRADEC, Marina, 2024: *Psiholingvistički pogled na ovladavanje engleskim i ruskim leksikom u okvirima individualne višejezičnosti*. Zagreb: FF Open Press. <https://openbooks.ffzg.unizg.hr/index.php/FFpress/catalog/book/174>.
- JELASKA, Zrinka, 2020: Složenost prepoznavanja srodnih riječi. Zrinka Jelaska, Igor Marko Gligorić (ur.): *HINIZ. Hrvatski inojezični. Croatian L2*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo; Klagenfurt: Institut für Slawistik, Universität Klagenfurt. 41–70. <https://hfiloloskod.hr/wp-content/uploads/2013/02/HINIZ.pdf>.
- KARLAK, Manuela, 2013: *Odnos strategija učenja, motivacije i komunikacijske jezične kompetencije u stranom jeziku*. Neobjavljeni doktorski rad. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. <https://repozitorij.ffos.hr/islandora/object/ffos:139>.
- LONČARIĆ, Mijo, 2005: *Kajkaviana & alia. Ogleđi o kajkavskim i drugim hrvatskim govorima*. Čakovec: Zrinski d.d.
- MIHALJEVIĆ DJIGUNOVIĆ, Jelena, 1998: *Uloga afektivnih faktora u učenju stranoga jezika*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Popis škola s nastavom na jeziku i pismu nacionalnih manjina po modelu C školska godina 2021./2022.* https://gov.hr/UserDocsImages/Dokumenti/Popis%20%C5%A1kola%20_modeli_%20ABC_2021_%202022.pdf (pristup 25. 4. 2024.).
- ZAVAŠNIK, Nina, ŠESTIĆ, Martina, 2013: Hrvatski lažni prijatelji u slovenskome jeziku i slovenski lažni prijatelji u hrvatskome jeziku. Branko Tošović, Arno Wonisch (ur.): *Wort–Text–Stil*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač. 207–226.